

13

J. Zganiacz: il. 13. *Ostatnia Wieczerza*, 32 × 59 cm. 1976 r.; il. 14. *Ostatnia Wieczerza*, 49 × 62 cm, 1977 r.

14

Fot.: J. Swiderski.

K R O N I K A I—III 1978

15.I — zmarł w Bydgoszczy w wieku 87 lat Teofil Ociepka, znany szeroko w kraju i za granicą malarz prymitywista. Przez większą część swego życia Ociepka mieszkał w Katowicach-Janowie, pracując jako maszynista w kopalni.

Imprezy folklorystyczne i regionalne

II — w Nądni, woj. zielonogórskie, odbyła się tradycyjna doroczna „Biesiada Kozłarska”, na którą przyjechali instrumentalisci — kozłarze

z różnych miejscowości Wielkopolski i ziemi lubuskiej.

*

1.III — w Państwowym Muzeum Etnograficznym w Warszawie odbył się koncert zespołu regionalnego „Małe Maśniaki”.

*

11.III — w Wojewódzkim Domu Kultury w Chełmie rozpoczął się przegląd dorobku kulturalnego miast i gmin woj. chełmskiego. W przeglądzie prezentowały swój dorobek:

Włodawa oraz gminy: Włodawa, Łopiennik Górny, Białopole i Siedliszcze.

*

19.III — w Dziekanowicach nad Jeziorem Lednickim (pozańskie) odbyła się zorganizowana przez Muzeum Pierwszych Piastów impreza folklorystyczna „Topienie Marzanny”. W obrzędzie udział wzięły regionalne zespoły artystyczne, m.in. „Lednica” z Ledniogóry a także młodzież szkolna.

*

21.III — w Zielonogórskim Parku Etnograficznym prezentowano obrzęd „Topienia Marzanny”, zorganizowany przez Muzeum Ziemi Lubuskiej przy współpracy ze szkołą podstawową nr 14.

III — w Krapkowicach (Opolskie) — rozstrzygnięto woj. konkurs pn. „Zwyczaj i obrzędy zapustno-wiosenne w kulturze ludowej Opolszczyzny”.

W kategorii grup obrzędowych nagr. I — nie przyznano. Nagr. II otrzymał Zespół Marzankowo-Gaikowy ze Smolarni, nagr. III „Steblinianie” ze Steblowa.

W innych konkurencjach nagrody otrzymali: Zespół wodenia niedźwiedzia z Obrowca, W. Bauch z Zuzeli — za marzanki; Anna Uliczka ze Smolarni — za gaiki, Wiesława Zytkeiwicz z Tułowic — za palmy, Elżbieta Malik z Zuzeli — za pajaki oraz Jan Pluta i Gerda Klimmek za kroszonki.

III — w Lublinie odbywał się przez cały marzec przegląd zespołów prezentujących obrzędy jak: herody, kusaki, wyzwoliny na kosiarsza itp.

III — w Domu Kultury w Psowie odbyła się „biesiada” gawędziarska, na której 14 gawędziarzy miasta i gmin Wodzisławia opowiadało w gwarze bajki śląskie. Impreza odbyła się w ramach akcji organizowanej przez Ośrodek Kultury w Wodzisławiu a mającej na celu zachowanie dawnych zwyczajów, pieśni i gwary tego regionu.

Konkursy i wystawy

10.I — w Muzeum Historycznym w Krakowie otwarta została doroczna pokonkursowa wystawa szopek krakowskich.

20.I — w Muzeum Etnograficznym we Wrocławiu otwarta została wystawa „Nieprofesjonalna plastyka na Śląsku: Malarstwo, rzeźba”. Wystawę przygotowało Muzeum Śląska Opolskiego w Opolu.

25.I — w Starej Kordegardzie, galerii Tow. Przyjaciół Sztuk Pięknych w Warszawie otwarta została wystawa malarstwa pn. „Mój świat malowany”. Organizatorami byli: Naczelna Redakcja Informacji i Publicystyki TV — Studio 2, Cepelia i TPSP w Warszawie. Wystawa stanowiła przegląd najlepszych prac nadesłanych do Studia 2.

I — w Koniakowie, w Beskidzie Śląskim, w chacie Zuzanny Gwarowej otwarto stałą ekspozycję ponad 200 koronek koniakowskich.

I — w Zamku Książąt Pomorskich w Szczecinie czynna była wystawa plastyków nieprofesjonalnych zorganizowana tym razem w ramach akcji pn. „Sojusz świata pracy z kulturą” przez Wojewódzki Dom Kultury.

Na wystawie pokazano 780 prac 200 autorów.

1.II — w Państwowym Muzeum Etnograficznym w Warszawie otwarta została wystawa filatelistyczna „Folklor — 78”, zorganizowana przez Muzeum i Zarząd Okręgu Warszawskiego Polskiego Związku Filatelistów.

15.II — w Muzeum Etnograficznym w Toruniu otwarto wystawę pn. „Haft ludowy”, na której zaprezentowano dorobek ogólnopolskiego konkursu ogłoszonego w ub.r. przez Muzeum toruńskie, Ministerstwo Kultury i Sztuki, Cepelię i Stow. Twórców Ludowych. Zakres konkursu ograniczał się tylko do haftów na strojach, zgodnych z tradycjami ludowymi poszczególnych regionów.

W konkursie udział wzięło 216 autorów, którzy nadesłali ok. 500 prac. Nagrody I otrzymali: Stanisław Budzyński z Bukowiny Tatrzańskiej, Ludwika Guc z Podegrodzia oraz Wiktoria Puławska z Myśkowa Starego, woj. ostrołęckie.

Autorem scenariusza wystawy był dyr. Aleksander Błachowski, komisarzem — Lubomira Tyczyńska, autorką ekspozycji — Olga Piotrowicz.

Wystawa zostanie następnie pokazana w innych miastach kraju.

Omówienie konkursu zamieścimy w jednym z najbliższych numerów pisma.

19.II — w Domu Kultury w Kozienicach otwarta została I zbiorowa wystawa rzeźby ludowej. Pokazano 80 prac zarówno znanych już, jak i początkujących rzeźbiarzy, którzy zaprezentowali prace zróżnicowane w tematyce i rozwiązaniach formalnych.

20.II — w Instytucie Wzornictwa Przemysłowego w Warszawie otwarta została wystawa pn. „Rodzimość we wzornictwie”. Pokazano tu przede wszystkim przykłady wykorzystania ludowych wzorów w tkaninie i częściowo w ceramice wg projektów 34 zespołów działających w różnych regionach kraju pod opieką zawodowych plastyków.

Wystawa obrazowała efekty działalności pracowników naukowych Pracowni Środowiskowych Inwencji Plastycznych, kierowanej przez prof. Wandę Telakowską. Miała także na celu nawiązanie i zacieśnienie współpracy z przemysłem lekkim.

Z okazji wystawy odbyło się 21.II seminarium, na którym po zagajeniu doc. dr. Jana Czarneckiego, dyrektora IWP referaty wygłosili m.in.: prof. Wanda Telakowska — „Społeczne aspekty problemu włączania twórczości nieprofesjonalnej do

wzornictwa”, prof. dr Józef Burszta — „Sztuka ludowa a zagadnienia ciągłości kulturowej”.

22.II — w Lubelskim Domu Kultury otwarta została wystawa kilimów wykonanych przez opolskie tkaczki wg projektów art. plastyka Piotra Grabowskiego oraz porcelany malowanej przez opolskich twórców ludowych.

Organizatorami wystawy byli: Opolska Spółdzielnia Pracy Rękodzieła Ludowego i Artystycznego Cepelia oraz Stowarzyszenie Twórców Ludowych.

25.II — w Państwowym Muzeum Etnograficznym w Warszawie odbył się pokaz grupy 8 szczególnie wartościowych rzeźb ludowych przekazanych w depozyt przez Muzeum w Sierpcu. Wśród prezentowanych obiektów szczególnie cenną pozycję stanowiła ludowa Pieta gotycka (datowana chyba nader pochopnie na XV wiek), oraz kapliczka słupowa z XVIII wieku.

II — w Państwowym Muzeum Etnograficznym w Warszawie otwarto b. starannie przygotowaną wystawę pn. „Polska biżuteria ludowa”. Był to pierwszy pokaz całościowy tej dziedziny twórczości. Wystawiono 500 eksponatów pochodzących ze zbiorów różnych muzeów i kolekcji prywatnych.

Szczególnie bogato prezentowała się biżuteria ludowa z krakowskiego, Podhala i Śląska oraz słynny bursztyn kurpiowski.

Wystawę przygotowała mgr Barbara Kaznowska, kierownik Działu Stroju i Tkanin PME.

II — w Muzeum w Kielcach czynna była pokonkursowa wystawa plastyki obrzędowej woj. kieleckiego, radomskiego i piotrkowskiego.

II — w Wojewódzkim Ośrodku Kultury w Gdańsku otwarto VII doroczną wystawę plastyki amator-skiej. Pokazano 208 prac 83 autorów.

II — w czasie Zimowych Dni Krynicy czynna była, jak corocznie, wystawa malarstwa Nikifora oraz wystawa rzeźb ludowych Józefa Cikota, Juliusza Kolodziejczyka, Kazimierza Boreckiego — z Krynicy oraz Józefa Sikorskiego z Muszyny i Michała Smilenia z Tylicza.

II — w Muzeum im. Jana Dzierżnia w Opolu zorganizowano wystawę uli pszczelnych z różnych epok. M.in. pokazano ule figuralne dawne i współczesne.

1.III — w Muzeum Regionalnym PTTK w Gorlicach otwarta została wystawa prac rzeźbiarzy ludowych ziemi gorlickiej.

10.III — w Muzeum Okręgowym Ziemi Kaliskiej otwarta została wystawa pn. „Dziecko w sztuce ludowej”. Pokazano tu eksponaty ze zbiorów Muzeum Etnograficznego w Toruniu, pochodzące z konkursu.

11.III — w Muzeum Narodowym w Kielcach otwarta została wystawa współczesnej rzeźby ludowej ze zbiorów Muzeum. Wystawę zorganizowano z okazji 70-lecia Muzeum w Kielcach. Była to pierwsza, a do tego wyczerpująca i doskonale przygotowana prezentacja rzeźbiarzy ludowych z woj. kieleckiego i radomskiego. Pokazano 200 prac 44 autorów m.in. Leona Kudły, Józefa Piłata, Adam Zegadły, Mariana Brudka. Komisarzem była Barbara Katarzyna Erber. Jej tekst zdobi również znakomicie wydana z okazji wystawy publikację — katalog pn. „Współczesna rzeźba ludowa ze zbiorów Muzeum Narodowego w Kielcach”, Kielce 1978. Poza ilustrowanym tekstem wydawnictwo zawiera obszerne noty o autorach.

13.III — w Muzeum Etnograficznym w Krakowie otwarto wystawę najlepszych prac z II Triennale Plastyki Nieprofesjonalnej, które w 1977 r. odbyło się we Wrocławiu. Organizatorem Triennale był Centralny Ośrodek Metodyki Upowszechnienia Kultury w Warszawie. Komisarzem krakowskiej wystawy była mgr Zofia Bisiakowa.

III — w okresie przedświątecznym w wielu miejscowościach odbyły się konkursy, wystawy sztuki obrzędowej oraz kiermasze pisanek i palm wielkanocnych:

— w Białymstoku w Muzeum wystawa pokonkursowa pn. „Ludowe obrzędy Północno-Wschodnich terenów Polski”;

— w Wojewódzkim Domu Kultury w Białej Podlaskiej — wystawa wielkanocnych pisanek ludowych, figuralnego pieczywa obrzędowego, pajaków ze słomy. W sumie pokazano wyroby ok. 30 twórców ludowych. Wystawy i kiermasze pisanek zorganizowano również w Parczewie, Łosicach i Radzynie Podlaskiej;

— w Łysych, woj. ostrołęckie — doroczny konkurs na palmy wielkanocne zorganizowany przez domy kultury i Muzea Okręgowe w Łomży i Ostrołęce. W konkursie udział wzięło 200 twórców ludowych z Łysych, Kadzila, Myszynca, Wykrotu i okolicznych miejscowości. Za najpiękniejsze palmy nagrody otrzymały: Antonina Pliszka ze wsi Dęby, Elżbieta Haldyga z Serafin oraz grupa uczniów ze szkoły gminnej w Kadzidle. Za najpiękniejsze kierce — Janina Chrostek z Tatar, Wiesława Bogdańska i Czesława Konopka z Kadzidla. Ponadto przyznano szereg wyróżnień. Eksponaty wystawiono w salach Muzeum w Ostrołęce;

— w Muzeum im. Władysława Orkana w Rabce — doroczny konkurs na palmy wielkanocne. Udział wzięło 73 autorów. Nagrodę I otrzymał Marek Wójciak z Rabki-Słonego; nagrody II — Krzysztof Drożdż, Stanisław Surówka, Jacek Papież, Grzegorz Kwaśniewski, Dorota Gacek i Tomasz Jurzec — wszyscy z Rabki; nagrody III — Artur Obiak z Nowego Targu i Krzysztof Wowro z Rabki. Ponadto przyznano wyróżnienia;

— w Muzeum Wsi Opolskiej w Bierkowicach — tradycyjny Jarmark Wielkanocny, otwarto także wystawę „Wiosna i Wielkanoc we współczesnej plastyce obrzędowej Opolszczyzny”. Imprezy organizowane w czasie Jarmarku prezentowały plon konkursu ogłoszonego dla twórców ludowych a rozstrzygniętego 4—5.III w Krapkowicach. Wzięło w nim udział 8 zespołów oraz 30 twórców ludowych;

— w Muzeum Regionalnym w Wolinie odbył się konkurs na pisanek;

— w Lipnicy Murowanej, woj. tarnowskie, odbył się konkurs na palmy wielkanocne;

— w Muzeum Etnograficznym we Wrocławiu — wystawa rękodzieła twórców ludowych połączona z kiermaszem pisanek i palm wielkanocnych;

— w Muzeum Lubuskim w Zielonej Górze — kiermasz ludowy plastyki obrzędowej, na którym oferowano pisanek, koszycki, palmy wielkanocne, pieczywo obrzędowe z terenu zielonogórskiego;

— w Zamościu — kiermasz pisanek ludowych;

— w „Cepeli” katowickiej, wzorem lat ubiegłych — kiermasz pisanek i palm wielkanocnych połączonych z pokazami zdobienia.

III — odbyły się konkursy w ramach akcji organizowanej we wszystkich województwach pod hasłem „Artystyczne rękodzieło wsi”. Organizatorami byli „Cepelia”, Centralny Związek Kółek Rolniczych, Federacja Stowarzyszeń Przyjaciół Sztuk Pięknych, a całości patronowało Ministerstwo Kultury i Sztuki.

Do konkursu dopuszczeni byli tylko twórcy nie współpracujący dotąd z „Cepelią” i prace, które nie były dotąd wystawiane i nagradzane na innych konkursach.

Prace nagrodzone i wyróżnione w konkursach wojewódzkich zakwalifikowane zostały na ogólnopolską wystawę w Łodzi.

Konkurs pozwolił na zorientowanie się zarówno w potencjale istniejących jeszcze tradycji dawnego rękodzieła ludowego, jak też i w tym, co rzeczywiście wykonywane jest obecnie na własny użytek. Niejednokrotnie były to przedmioty o ewidentnych cechach kiczu, koszmarnie zdobione poduszki, lalki, wyroby z korzeni, łusek itp. Mimo więc dużej liczby uczestników przyznano niewiele nagród, a wśród prac wyróżnionych znalazły się takie, które odrzucono z wystawy centralnej.

Przykładowo: w Elblągu — 432 prace, I nagrody nie przyznano, jedynie trzy II; w Gdańsku — 563 prace, trzy I nagrody, trzy II (za

hafty), w Bydgoszczy — 669 prac, trzy I nagrody, dwie II. Przeważnie nagradzano znanych już ludowych twórców.

III — w Muzeum im. Władysława Orkana w Rabce czynna była wystawa pn. „Kobieta w sztuce ludowej”. Wystawa połączona była z konkursem, do którego zaproszono imiennie kilkunastu twórców ludowych z woj. nowosądeckiego. Nagrody otrzymali malarze na szkło: I nagrodę — Zofia Gąsienica-Roj z Zakopanego, II — Ewelina Pękowa, Władysław Walczak i Janina Jarosz — wszyscy z Zakopanego, III — Janina Sierosińska z Rabki oraz Halina Konopacka, Jolanta Pękowa i Zdzisław Walczak z Zakopanego.

III — w Rybniku, w Teatrze Ziemi Rybnickiej otwarto pokonkursową wystawę wojewódzką pn. „Wies malowana i rzeźbiona”. Organizatorami konkursu byli: Woj. Ośrodek Kultury i Wydział Kultury Urzędu Wojewódzkiego w Katowicach.

Na konkurs wpłynęło 232 prac, z czego na wystawie zamieszczono 116 obiektów 42 autorów.

Otwarcia wystawy dokonał dyrektor Woj. Ośrodka Kultury w Katowicach, Wiktor Szmajdych, w obecności przedstawicieli KW PZPR, miejscowych plastyków i autorów wystawionych prac.

Jury pod przewodnictwem dr Barbary Bazielić przyznało nagrody ufundowane przez Wydział Kultury i Sztuki Urzędu Wojewódzkiego. W dziedzinie malarstwa nagrodę II otrzymała Dorota Poznańska z Rybnika za zestaw prac o tematyce wiejskiej, nagrodę III — Wiesław Wątroba z Babic za obraz „Wrony”. Ponadto przyznano 5 wyróżnień.

Kronika nie rozumie tytułu wystawy. Może chodziło o „wies malującą i rzeźbiącą”? a może o „wies w malarstwie i rzeźbie”?

III — w Siemiatyczach rozstrzygnięty został konkurs ogłoszony dla twórców ludowych rejonu nadbużańskiego, a zorganizowany przez Białostockie Towarzystwo Przyjaciół Sztuk Pięknych, Siemiatycki Ośrodek Kultury i Tow. Przyjaciół Siemiatycz. Nagrody otrzymali: w dziedzinie tkactwa i koronkarstwa — Paulina Smorczewska ze wsi Obnize, w dziedzinie rzeźby — Lucjan Boruta z Drohiczyzna, w dziedzinie dywanów dwuosnowowych — Józefa Kiersnowska ze wsi Krynki-Jurki, za palmy — Olga Piwowarczyk z Żerczyc. Przy okazji konkursu zorganizowano w Siemiatyckim Ośrodku Kultury wystawę sztuki ludowej, na której pokazano prace kilkudziesięciu twórców.

III — w klubie „Pax” w Rzeszowie czynna była kolejna II Rzeszowska Wystawa Ludowej Sztuki Sakralnej. Wśród pokazanych 100 eksponatów najliczniej reprezentowana była rzeźba, następnie ceramika, haft oraz intarsja. Nagrody otrzymali: I — Karol Breja z Jasła

(rzeźba, ceramika); II — Antoni Taborowicz z Zagórza (rzeźba, płasko-rzeźba) i Władysława Prucnal z Medyni Głogowskiej (rzeźba ceramiczna); III — Władysław Kamiński z Brzozówki (rzeźba). Ponadto przyznano 3 wyróżnienia.

Polska sztuka ludowa za granicą

I — w Wiedniu, w Instytucie Polskim, z okazji Dni Lublina otwarto m.in. wystawy: „Lublin przedstawia się” i „Sztuka ludowa w regionie lubelskim”. Odbyły się też występy Zespołu Pieśni i Tańca UMCS.

II — „Polska Sztuka Ludowa”, wystawa w Muzeum Etnologicznym w Barcelonie. Wystawa duża, ponad 1000 eksponatów. Komisarzem była mgr Halina Oleńska. Wydano katalog. Organizator — Państwowe Muzeum Etnograficzne w Warszawie.

III — „Sztuka Naiwna z Polski” — w ośrodku Informacji i Kultury Polskiej w Bratysławie. Wystawę przygotowało Państwowe Muzeum Etnograficzne w Warszawie.

Inne

10.III — w konsulacie amerykańskim w Krakowie otwarta została wystawa amerykańskiej malarki — prymitywistki Mary Bruce Sharon. Z okazji wystawy wydano katalog zawierający słowo wstępne córki artystyki oraz ilustracje z komentarzami malarki.

Andrzej Wajda zrealizował na zamówienie Interpressu 50-minutowy film kolorowy o Ludwiku Zimmerze i jego kolekcji. Tytuł filmu: „Zaproszenie do wnętrza”.

S U M M A R I E S • P E 3 K O M E

SUMMARY OF ARTICLES

Anna Kunczyńska-Iracka — A REVIEW OF THE WORKS DEVOTED TO POLISH FOLK PAINTING, SCULPTURE AND GRAPHICS PUBLISHED IN THE YEARS 1964—1977

The author looks at the results of research devoted to sculptures and paintings.

She reviews over a dozen books and over a 100 articles published in this period. A majority of these are monographic and documentary works.

Teresa Ambrożewicz — CHURCH FAIR BREAD

An article devoted to the decorative bread baked for church fairs by bakers and honey cake makers in small towns. Special kinds of bread were made for church fairs in human or animal form.

Coloured honey cakes are an especially decorative kind of church fair baking with roots in a tradition of honey cake makers guilds which developed in Poland between the XIVth century and the XIXth century.

They retain the old patterns in a very simple form and with much changed decorative techniques (riders, babes in arms, st. nicholas', hearts and others).

They honey cakes are made in wooden or metal forms and are decorated after baking with icing sugar or with paper decorations.

Aleksander Jackowski — PICTURES ON GLASS (CONT.)

The article contains a description of the techniques of honey cake making in the past and present.

Then the author separately discusses paintings by children and youth, among others by those from Paszyn near Nowy Sącz (Southern Poland), a village noted for its wooden sculpting. It is carried out there by men and boys who have been encouraged by the local parish-priest, father Nitka. As the girls resented it at first the priest organized for them a course of painting. Currently also adults are engaged in painting at Paszyn.

Finally the author deals with the painting on glass in rural areas and town peripheries, both religious painting (fig. 12, 13) and decorative one, painting on tapestries, „souvenirs” backgrounds to photographs (fig. 17).

Tadeusz M. Trajdos — PAST AND PRESENT OF THE ARTISTIC CRAFTS IN THE POLISH SPISZ AREA. A SUMMARY

Parish records in the Polish Spisz area contain interesting documents which show that many painters and potters, who also ran their own farms lived in the Spisz villages in the XVIIth and XVIIIth centuries. The descendants of these artists inherited this occupation and took on surnames like „malarczyk” (painter) or „garcarz” and „garcarczyk” (potter) which have survived down to the present century. Up till the XIXth century there was at least one painter's craftshop in nearly each village which produced religious paintings on wood or glass and fulfilled orders for parish churches and chapels. This tradition in effect died out in the Spisz region in the XXth century. Today only a few people in the whole area, like Jakub Wodziak from Kacwin paint or look after the decorations inside the churches and paint oil paintings depicting pastoral and hunting scenes as well as a good deal of religious works. Apart from the well known work of sculptor Andrzej Gombosz from Jurgów whose daughter to this day paints traditional paintings on glass only a few carpenters from nearby villages like Trybsz still make decorative works- and even artistic work made out of roots.

The custom of making decorative pots disappeared even before the XIXth century and the necessary household goods began to come from Nowy Targ or Lewocza. Pottery centres survived on the Podhale side of the river Dunajec alone. Today there isn't a single pottery or even a tile workshop in the Spisz region — in contrast to the Sącz region. Not long ago two crafts were commonly to be found in the area: carpentry, especially house building and weaving, a woman's occupation which included clothing as well as decorative rugs. These traditional crafts were utilised in the recent past by Cepelia which employed several women in each village in the Spisz region to make carpets and rugs at home. These fabrics have lately succumbed to a tendency to standardised decorative motives which significantly differ from the old Spisz region patterns.

Folklore groups in almost every village provide evidence of the strength of artistic traditions in today's Spisz region. They have a full choreographic and musical programme based on literary themes deriving from the Spisz dialect and they also cultivate the traditional regional costume and weaving at the same time.